

# VILÁG- TÖRTÉNET

11. (43.) évfolyam 2021. 2.

A BÖLCSÉSZETTUDOMÁNYI KUTATÓKÖZPONT  
TÖRTÉNETTUDOMÁNYI INTÉZETÉNEK FOLYÓIRATA

- **RUI MANUEL LOUREIRO**  
MAGELLÁN PORTUGÁLIÁBAN
- **JUAN GIL**  
MAGELLÁN SPANYOLORSZÁGBAN
- **JOSÉ MANUEL MALHÃO PEREIRA**  
MAGELLÁN ÚTJÁTÓL SPANYOLORSZÁG FŰSZERÚTVONALÁNAK  
KIALAKÍTÁSÁIG
- **RÁKÓCZI ISTVÁN**  
MAXIMILIANUS TRANSYLVANUS: A SZÍNE ÉS A VISSZÁJA
- **BALÁZS PÉTER**  
A REVÍZIÓ REVÍZIÓJA: A TERROR HISTORIOGRÁFIÁJA 1989 ÓTA
- **SZEMLE**  
RÁKÓCZI ISTVÁN, SZVÁK GYULA, PRANTNER ZOLTÁN ÍRÁSAI

VILÁGTÖRTÉNET  
A Bölcsészettudományi Kutatóközpont  
Történettudományi Intézetének folyóirata

Szerkesztők  
Skorka Renáta (főszerkesztő)  
Bíró László, Martí Tibor, Vámos Péter  
(szerkesztők)

Szerkesztőbizottság  
Glatz Ferenc (elnök), Borhi László, Erdődy Gábor,  
Fischer Ferenc, Fodor Pál, Klaniczay Gábor,  
Majoros István, Mihalik Béla Vilmos,  
Pók Attila, Poór János

## TARTALOM

V, mint Victoria (Rákóczi István)	161
<i>Tanulmányok</i>	
Rui Manuel Loureiro: Magellán Portugáliában	167
Juan Gil: Magellán Spanyolországban	183
Luís Filipe Reis Thomaz: Párizs almája: a Maluku-szigetek	203
José Manuel Malhão Pereira: Magellán útjától Spanyolország fűszerútvonala- nának kialakításáig. Hajózási és időjárási tényezők	217
Consuelo Varela: A Magellán–Elcano-út spanyol krónikásai	233
Rákóczi István: Maximilianus Transylvanus: a színe és a visszája	241
<i>Nagyító</i>	
Balázs Péter: A revízió revíziója: a Terror historiográfiája 1989 óta	253
<i>Műhely</i>	
Abdallah Abdel-Ati Al-Naggar: Nagy Imre és Kádár János arab szemmel	283
Palotás Zsolt: Otmán Hássem tunéziai miniszter diplomáciai útja az Egyesült Államok keleti partján	299
<i>Szemle</i>	
Magellán drámája és a Föld körbehajózása (Rákóczi István)	325
Az orosz hatalmi ideológia sajátosságai (Szvák Gyula)	328
A hatnapos háború magyar szemmel (Prantner Zoltán)	331

Jelen számunkat Rákóczi István szerkesztette

## Magellán Portugáliában

Immáron több mint öt évszázad telt el Magellán Sevillába érkezése óta, ahol 1517. október 20-án tűnt fel először.<sup>1</sup> A portugál nemes azért hagyta el hazáját, mert nyílt összetűzésbe keveredett I. Mánuel királlyal (1495–1521), amiért az megtagadta tőle a jutalmat, amit a portugál koronának tett sokéves szolgálataért kért. A következő években Magellán I. Károly spanyol uralkodó (1516–1556) támogatását kereste, hogy finanszírozza a Fűszer-szigetek nyugati útirányból történő elérésének kísérletét, elkerülve a tordesillasi szerződés alapján portugál fennhatóság alá tartozó területeket. Nem kevesebbről volt itt szó, mint Kolumbusz Kristóf vállalkozásának folytatásáról, de már felvértezve az Ázsia legkeletibb térségének földrajzi viszonyairól szerzett új európai – mindenekelőtt portugál – ismeretekkel.

Magellán életének spanyol időszaka Sevillába érkezésétől (1517) egészen a három és fél évvel későbbi, a távoli Mactan szigetén bekövetkezett haláláig rendkívül jól dokumentált, mivel ez az életszakasza a 16. század egyik legjelentősebb eseményéhez, a Föld első körbehajózásának történetéhez kapcsolódik.<sup>2</sup> Tanulmányom a nagy hajós kevésbé ismert életszakaszának bemutatása, vagyis megpróbálom a Spanyolországba érkezése előtti életét felvázolni legújabb ismereteink fényében. Nem könnyű feladat ez, hasonlóan sok más portugálhoz, akik a 15. és 16. század nagy tengeri vállalkozásainak főszereplői voltak (például Diogo Cão, Bartolomeu Dias, Vasco da Gama vagy Pedro Álvares Cabral), Magellán 1517 előtti éveiről szinte semmilyen dokumentum nem maradt fent. Portugál kisenemesként nagy útja előtt semmivel nem hívta fel magára a krónikások figyelmét.

Előljáróban meg kell említenem, hogy ma már számos fontos tanulmány létezik Magellán életéről és életművéről, amelyek megkönnyítik a kutatók feladatát.<sup>3</sup> Ezek

\* A szerző az Instituto Superior Manuel Teixeira Gomes (Portimão, Rua Dr. Estêvão de Vasconcelos, nº. 33) professzora.

1 A tanulmány első megjelenése: Loureiro, Rui Manuel: Fernão de Magalhães em Portugal. In: *In medio orbe (II). Personajes y avatares de la I vuelta al mundo. Actas del II Congreso Internacional sobre la I Vuelta al Mundo, celebrado en Sanlúcar de Barrameda, (Cádiz), los días 20 y 21 de septiembre de 2017.* Coord.: Parodi Álvarez, Manuel Jesús. Sevilla, Consejería de Cultura, 2017. 19–29.

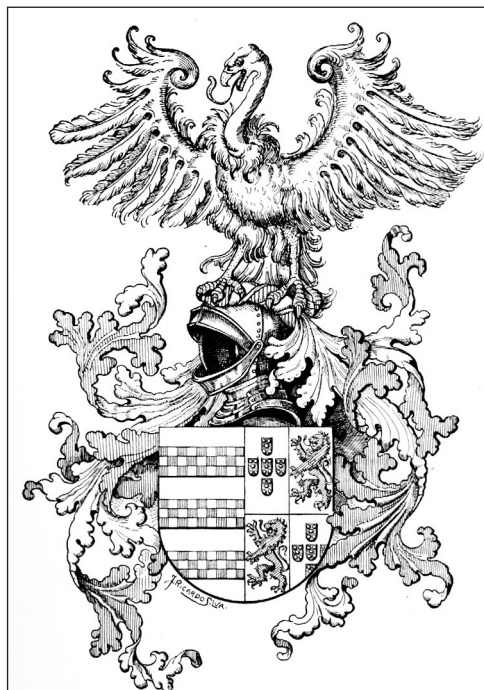
2 Joyner, 1992 kiválóan összefoglalja a hajósról fellelhető életrajzokat. Emellett érdemes kézbe venni Visconde de Lagoa régebbi összefoglalóját is. Lagoa, 1938.

3 A legfrissebb szakirodalomból három művet emelnék ki: Garcia, 2007 a legszisztematikusabb és legújabb megközelítése a portugál hajós életének, amit portugál krónikások írásai és más dokumentumok alapján készített. Castro-Hamon-Thomaz, 2007 az összes beszámólót magában foglalja, amely a Magellán által

a művek lehetővé teszik a nagy ibér fel-fedező életének alapos megismerését, Portugáliában töltött éveivel kapcsolatban azonban számos kétség áll fenn a mai napig.

## Magellán származása

Kezdjük a származásával kapcsolatos el-lentmondásokkal.<sup>4</sup> Számos település fel-merült már mint lehetséges születési hely, ezek közé tartozik Ponte da Barca, Ponte de Lima, Saborosa és Porto.<sup>5</sup> Való-jában Porto régiójában születhetett, va-lószínűleg Gaiában, a Douro folyó déli partján, ahogy azt a hajós által aláírt do-kumentumok – többek között a végren-delete – is sejtetik.<sup>6</sup> Két későbbi portugál beszámoló – az egyik már ismert, a má-sik még kiadatlan, de mindkettő figye-lemre méltó forrás – viszont azt a felté-telezést erősíti meg, hogy az ünnepelt hajós Portóból származik (1. kép).



1. kép. Magellán címere

A források közül első helyen Fernando Oliveira közkeletű beszámolóját kell említeni. A 16. századi portugál kalandor és író rendszerint meglehetősen jól informálnak mutatkozik a tengeri és hajózási kérdésekben. 1570 környékén másolatot készített a Magellán-expedíció egyik résztvevőjének kommentárokkal ellátott beszámolójáról, amely *Viagē de Fernão de Magalhães, escripta por hũ homẽẽque foy na cõpanhia* (Magellán utazása egy résztvevő szemszögéből) címmel vált ismertté. Az eredeti kéziratot a hollandiai Leideni Egyetem könyvtárában őrzik, és többször is kiadták, bár a szerző neve nem maradt fenn.<sup>7</sup> Oliveira másola-tában ezt olvashatjuk: „A portugálok között, akik felfedezték Malukut, volt egy úgynevezett Fernão de Magalhães, aki Portugáliából származott, Portóból. A Ma-

vezetett híres vállalkozásról szól, hosszú és tartalmas jegyzetekkel kiegészítve. Gil, 2009 egy egész fejezetet szentel Magellánnak, rendkívül sok levéltári forrás felhasználásával.

4 Erről a kérdésről lásd: Barros, A., 2009; Dantas, 2012.

5 Külön említést érdemel a Portugália északi belterületén található Sabrosa község, amelynek a köztudatban kiemelt helyet sikerült elfoglalnia mint Magellán származási helye; olyannyira, hogy e település korábbi polgármestere vezeti ma a tárcaközi bizottságot, amely a Föld első körbeutazásának megemlékezéseit szervezi Portugáliában, annak ellenére, hogy már régóta tudjuk, hogy a Sabrosa-hipotézis hamis dokumen-tumokon alapszik. Lásd e kérdés elemzését: Castro-Hamon-Thomaz, 2007. vol. I. 312–315.

6 Gil, 2009. 251–252.

7 Valière, 1976 tartalmazza az eredeti kézirat másolatát.

galhãesek nemzedékéből származott, tiszteletre méltó és nemes családból: és fiatal korától a királyt szolgálta.”<sup>8</sup>

A második utalás Magellán származására Lisszabon egyik könyvtárában fellelhető kéziratban található, amit tudomásom szerint mind a mai napig nem adtak ki.<sup>9</sup> Rendkívül érdekes műről van szó: doktor João de Barros nevéhez köthető és a *Libro das antiguidades e cousas notaveis de antre Douro e Minho, e de outras m[ui]ltas de España e Portugal* (Könyv régiségekről és említésre méltó dolgokról a Douro és Minho közti régióból és még számos helyről Spanyolországban és Portugáliában) címmel 1549-ben állították össze.<sup>10</sup> Doktor João de Barros kevésbé ismert luzitán humanista, aki nem keverendő össze névrokonával, João de Barrosal, a nagy 16. századi portugál krónikással.<sup>11</sup> Ezen művének két kézírata maradt fent, az egyik a már említett 1548. évi, amelyet a Portói Városi Könyvtárban (Biblioteca Municipal do Porto) őriznek, nem tartalmaz semmilyen utalást Magellánra.<sup>12</sup> A második kézirat, amely nem teljesen azonos az elsővel, Lisszabonban a Portugál Nemzeti Könyvtárban (Biblioteca Nacional de Portugal) található. Ebben a portugál hajós portói származására tesz utalást doktor João de Barros, amikor a következőket írja: „Ennek a városnak a férfiai rendkívül jártasok a hajózás művészetében, nagy hajókat és csónakokat építenek. Innen származott Magellán is, az a tehetséges férfi, aki talált egy Indiába vezető másik útvonalat.”<sup>13</sup>

Így nagyjából biztosak lehetünk benne, hol született Magellán. Az életének későbbi időszakaira vonatkozó fennmaradt információk alapján születésének dátumát általában 1480 körülre szokták tenni, ezt azonban semmiféle írásos bizonyíték nem támasztja alá. A 18. és 19. századi portugál genealógiai források számos utalást tesznek a Magellán családra és annak különböző ágaira. A portugál nemesi világ hatalmas, a kronológiai utalásokat nélkülöző labirintusában azonban nagyon nehéz megtalálni a mi Magellánunk felmenőit.<sup>14</sup> Nemrég, felhasználva az összes korábbi kísérlet eredményeit, összeállították a portugál hajós feltételezhető családfáját. Ez alapján apja, Rui de Magalhães a 15. század utolsó éveiben Aveiro várának közigazgatási elöljárója (parancsnoka), anyja pedig Alda vagy Aldonça de Mesquita volt.<sup>15</sup> Magellán első éveiről ezen kívül semmilyen információ nem áll rendelkezésünkre. A következő utalást a hajósra a spanyol krónikás, Bartolomé Leonardo de Argensola *Conquista de las islas Malucas* (A Maluku-szigetek meghódítása) című művében találjuk, amelyet 1609-ben Madridban adtak ki. E szerint a hajós előbb „D. Leonor szolgálátában állt, majd Mánuel királyt szolgálta”.<sup>16</sup> Dona Leonor de

8 Uo. 27–28.

9 Köszönöm az információt kollégámnak, José Manuel Garcíanak.

10 BNP, Códice 216. Barros, 1549. A kézirat elérhető a Biblioteca Nacional Digitalban: <http://purl.pt/26460>.

11 Egy nagyon kevésbé tanulmányozott szerzőről van szó; lásd: Baião, 1917.

12 Lásd: Barros, 1919.

13 BNP, Códice 216, fl. 60r.

14 A Magellán családdal kapcsolatban lásd: Villas-Boas, 1998. A kérdés friss összefoglalója bőséges bibliográfiai hivatkozásokkal: Castro–Hamon–Thomaz, 2007. vol. I. 306–311.

15 Uo. 311.

16 Leonardo de Argensola, 1609. 6. Legújabb kiadása: Leonardo de Argensola, 2010.

Viseu II. János portugál király felesége (1481–1495) és I. Mánuel király testvére volt. Nem lehetetlen, hogy őt szolgálta Magellán, a feljegyzések azonban, amelyeket a királyné udvarházában végzett kutatások során találtak, számos alkalmazott neve mellett nem tartalmazzák a portugál hajósét.<sup>17</sup> Elképzelhető – és ismerve a kapcsolatot Magellán és a Bragança-ház között –, hogy Argensola részéről némi zavar támadt a nevek körül, és Magellán valójában egy másik ‘Leonor’ szolgálatában állt. Az utalás ugyanis Dona Leonor de Mendozára is vonatkozhat, aki Medina Sidonia harmadik hercegének lánya volt, és annak a Jaime bragançai hercegnek az első, szerencsétlen sorsú felesége, aki 1512-ben házasságtörés gyanúja miatt megölte az asszonyt.<sup>18</sup>

## Az Indiai-óceánon

Az első biztos hír Magellánról az, hogy a 16. század első éveiben I. Mánuel király udvarában a királyi palota „lakója” volt. Ebben a minőségében tüntetik fel 1505 márciusában a kialakulóban lévő Portugálok Indiai Állama (Estado [Português] da Índia vagy Índia Portuguesa) első alkirályának kinevezett Francisco de Almeida portugál nemes nagy létszámú flottájának tagjai között.<sup>19</sup> Vasco da Gama 1498. évi történelmi útja óta a portugál korona igyekezett létrehozni egy nem hivatalos birodalmat, amely kis, szétszórta, part menti, jól felszerelt hajókkal védett támaszpontokból állt. Erődöket és kereskedelmi állomásokat létesítettek, és ezekre a bázisokra támaszkodva akarták lebonyolítani a legértékesebb keleti áruk kereskedelmét az újonnan felfedezett Jóreménység fokán keresztül.

Évente követték egymást a hajóflották a Tejo partjáról, amelyek technikai eszközöket és alapanyagokat szállítottak Portugáliából Indiába, valamint olyan vállalkozó szellemű férfiakat, akiknek feladata a kialakulóban lévő indiai állam megszállása volt. Magellán, mint ahogy sok luzitán kismemesi családból származó fiatalember is, a dicsőség és vagyon reményében hajózott Indiába. A következő nyolc évben a portugál hatóságok által szervezett haditengerészeti expedíciók és hadjáratok résztvevőjeként bejárta az ázsiai tengereket.

Francisco de Almeida flottájában jelen volt Hans Mayr is, a német kereskedelmi érdekek képviselője, aki részletes feljegyzéseket írt, bemutatva az út során érintett nyugat-afrikai kikötőket, nevezetesen Kilvát (Quíloa) és Mombasát (Mombaça), ahol erődöt is létesítettek.<sup>20</sup> A német beszámolója azonban – amely az úgynevezett *Codex Valentim Fernandes* részét képezi, és amelyet jelenleg Münchenben őriznek – nem tesz semmilyen említést Magellánról, aki nem tűnt ki a portugálok által indított egyetlen támadásban sem. Valószínűleg a portugál hajós a São Bartolomeu fedélzetén utazott, melynek kapitánya João Serrão volt, aki lehetséges,

17 Dona Leonor házáról: Sousa, 2002. 843–872.

18 Don Jaiméről: Rosa, 1998. 319–332. A nagy port kavart esettel kapcsolatban lásd: Gonçalves, 2013.

19 A hír az *Ementa da Casa da Índia* (Az India-ház versenye) című műben olvasható. Lásd: *Documentos sobre os portugueses*, vol. I. 1962. 110.

20 Lásd: Mayr, 1997. 344–361.



hogy rokonságban állt Francisco Serrãoval, akivel Magellán hosszú éveken keresztül tartó kapcsolatot ápolt.<sup>21</sup> A portugál flotta ezek után India nyugati partjaira érkezett, egészen pontosan 1505 októberében kötött ki Kannúrban, majd valamivel később Kocsínban, azokban a kikötővárosokban, ahol Francisco de Almeida a helyi hatóságokkal portugál erődök létesítéséről tárgyalt.<sup>22</sup>

Nincsenek fellelhető dokumentumok Magellán 1506-ban folytatott tevékenységéről, de minden bizonnyal részt vett a Kálikut (ma Kozsíkode) elleni tengeri ütközetekben, amelyben kiemelkedett Francisco Serrão. Gaspar Correia portugál krónikás – aki 1512-től Indiában élt, és később megírta a *Lendas da Índia* (India legendái) című könyvét, amely terjedelmesen és jól dokumentálva számol be a portugálok keleti jelenlétének első fél évszázadáról – így írt a hajósról művében: „Magellán, aki Kálikutban nagyon megsérült.”<sup>23</sup>

A kálikuti flotta elleni portugál győzelmet taglaló rész figyelemre méltó.<sup>24</sup> Miután a portugál hajóhad 1505 decemberében Lisszabon irányába elhagyta Kocsín kikötőjét, vészjósló hírek érkeztek Kannúr erődjéből. Egy olasz utazó, aki Kálikutban egy esztendőre csatlakozott a portugálokhoz, értesítette őket, hogy a város előljárója (*zamorin*), aki a kezdetektől ellenségesen viselkedett a portugálokkal, támadást tervez ellenük. Akkoriban Kannúrban tartózkodott Lourenço de Almeida, az alkirály fia is, aki João Serrão kapitány hajóján rögtön Kocsínba küldte az olasz Ludovico de Varthemát.<sup>25</sup> Innen adódik egy másik feltételezés: Magellán, aki valószínűleg João Serrãoval együtt indult útnak, ekkor ismerkedett meg az olasz utazóval is. Évekkel később, Francisco López de Gómara spanyol krónikás az eredetileg 1552-ben Zaragozában megjelent *Historia general de las Indias* (Az Indiák általános története) című művében azt írja, hogy I. Károlyval való találkozásakor a portugál hajós kezében volt „Luis Berhoman, a bolognai beszámolója”,<sup>26</sup> vagyis Ludovico de Varthema útikönyve, valószínűleg az, amit Jacob Cromberger adott ki 1517-ben Sevillában.

Egy 1512-ben, Salamanca városában kelt dokumentumból tudjuk, hogy a portugál alkirály 1506-ban expedíciót küldött Afrika nyugati partjaira Nuno Vaz Pereira vezetésével. Minthogy ez utóbbi hajós a portugál kapitány társaságában utazott, szinte biztos, hogy érintkezett Magellánnal, bár erről nem tesz említést.<sup>27</sup> Egy éven keresztül ez a hajókontingens nyújtott támogatást a sofalai, quiloai és melindei portugál erődítményeknek, segítve a luzitán jelenlét megszilárdítását abban a régióban, amely különösen fontos volt ahhoz, hogy a portugálok bekapcsolódhassanak a Monomotapával folytatott aranykereskedelembé. Ebből az időszakból semmi különöset nem lehet megtudni Magellán tevékenységéről, aki valószínűleg egy kétárbocos brigantin parancsnoka volt. 1507 októberében Nuno Vaz

21 Guinote–Frutuoso–Lopes, 2002. 86.

22 Az első alkirály karrierjéről: Silva, 1996.

23 Correia, 1975. vol. II. 28.

24 Erről a katonai epizódról lásd: Monteiro, 1989. 137–142.

25 Varthema, 2004. 242–245.

26 López de Gómara, 1965. vol. I. 160.

27 *As gavetas da Torre do Tombo*, 1974. 356.

Pereira Kocsínba, majd onnan Ceylon szigetére utazott. Habár nincs rá bizonyítékunk, nem kizárt, hogy Magellán elkísérte őt, mert a portugál helyőrségek jellemzően hosszú időn keresztül szolgáltak ugyanazon parancsnoksággal. Érdekes módon Martín Fernández de Figueroa 1512-ben Salamancában kiadott útinaplójában nagyon dicséri Nuno Vaz Pereirát. Mivel Figueroa a portugál kapitánnyal tartott, szinte biztos, hogy találkozott Magellánnal is, noha erre nem történik tényleges utalás.<sup>28</sup>

A portugálok ázsiai jelenlétének első évtizedeiről a már említett Gaspar Correián kívül számos később élt krónikás részletesen beszámolt, mindenekelőtt Fernão Lopes de Castanheda és João de Barros. Az előbbi 1528–1538 között Indiában élt, majd hazatérve Portugáliába 1551–1561 között Coimbrában nyolc kötetben kiadta a *História do descobrimento e a conquista da Índia pelos portugueses* (India felfedezése és portugál meghódítása) című munkáját.<sup>29</sup> João de Barros hosszú éveken keresztül dolgozott a lisszaboni Casa da Índiában, ahol 1552–1563 között publikálta *Décadas da Ásia* (Ázsia évtizedei) című háromkötetes művét.<sup>30</sup> A három portugál krónikáiról csekély figyelmet szentelt Magellánnak, különösen karrierje spanyol szakaszának, azonban néha utalást tettek a portugál hajós 1517 előtti tevékenységére.<sup>31</sup>

1508 decemberében Magellán a Francisco de Almeida alkirály által szervezett nagy flottával kikötött Kocsínban, hogy Északkelet-Indiában legyőzzék a számos indiai uralkodóból álló hatalmas koalíciót, amelyet egy egyiptomi hajókontingens is támogatott. Ahogyan azt Gaspar Correia írta, Magellán részt vett abban a „*feito dos rumes*”-ként elhíresült tengeri csatában.<sup>32</sup> A diui ütközetben a portugálok 1509 februárjában súlyos vereséget mértek az ellenséges erőkre, végérvényesen megszilárdítva ezzel a luzitán hatalmat India tengerein, egyben biztosítva a legértékesebb keleti árucikkkel való kereskedelmet.<sup>33</sup> Az év közepéről származó levéltári dokumentum azt állítja, hogy Magellán akkoriban Kocsínban tartózkodott, ahol fizetésének egy részét is megkapta.<sup>34</sup> Láthatjuk tehát, hogy bár a korabeli forrásokban nem mindig említik név szerint, Magellán körülbelül négy évig szakadatlanul az Indiai-óceán nyugati partjainál körözött, számos tengeri expedícióban és csatában vett részt, így lehetősége nyílt arra, hogy jelentős hajózási és katonai tapasztalatokra tegyen szert.

Magellán akkor lépett keleti pályafutásának második szakaszába, amikor 1509 augusztusában Francisco Serrãoval útnak indult Kocsínból a Diogo Lopes de Sequeira által irányított expedícióval. Ez a portugál nemes utasításokat hozott Portugáliából Malakkába (újabbán Melaka), hogy a portugálok vonják ellenőrzésük alá a legtávolabbi kelet-ázsiai régiókat is. A hírek ugyanis arról szóltak, hogy a

28 Modern kritikai kiadása: Figueroa, 2000.

29 Castanheda, 1979.

30 Barros, 1973.

31 A 16. századi portugál krónikás Magellánról szóló híradásainak összefoglalóját bőséges bibliográfiai utalásokkal lásd: Garcia, 2007. 227–300.

32 Correia, 1975. vol. II. 28.

33 Erről a katonai epizódról lásd: Pissarra, 2002.

34 Lásd: Baião, 1905. 306.





2. kép.  
Malakka a portugál  
hódítás után,  
1511-ben

legértékesebb gyógynövények és fűszerek Délkelet-Ázsiából származnak, ezért a portugál korona különösen érdekelt volt abban, hogy lerakatokat létesítsen a Maláj-félsziget fontos kikötővárosában. A portugálok néhány hónapig Malakkában maradtak, egy egyezményről tárgyaltak a helyi hatóságokkal, árukat cseréltek és mindenekelőtt stratégiai természetű információkat gyűjtöttek. Hajóikat és a kereskedelmi központjukat azonban váratlan támadás érte (2. kép). Ennek következtében Diogo Lopes de Sequeira kénytelen volt néhány foglyot hátrahagyva elhagyni Malakkát. A krónikás Fernão Lopes de Castanheda többször is hivatkozik Magellánra, aki aktív szerepet játszott számos ütközetben a visszavonulás során. Tapasztalt harcosként ábrázolja, aki kitűnik bajtársiasságával. Ez különösen Francisco Serrão iránt mutatkozott meg, akinek kétszer is segítségére sietett.<sup>35</sup>

A krónikák szerint Magellán 1509 végén visszatért Indiába, majd a következő év legelején ismét útnak indult Kocsínból a Portugáliába tartó, fűszereket és más keleti termékeket szállító három hajó egyikén. E hajók közül kettő hajótörést szenvedett a Lakkadív-szigetek mellett. Lopes de Castanheda krónikás ismét kiemeli Magellán szerepét, aki a hajótöröttek egy csoportját irányította, amíg a kapitányok rögtönzött hajókon Kannúrba igyekeztek segítségért. Végül a portugálokat megmenekítették, és Kannúrba szállították.<sup>36</sup> João de Barros beszámol az esetről és azt feltételezi, hogy „Fernam de Magalhães” úgy döntött: lojalitásból a hajótöröttekkel marad „egy bizonyos barátja miatt”, akinek alacsonyabb származása miatt nem engedték, hogy az első mentőcsónakokkal távozzon. Ez az utalás szinte biztos, hogy Francisco de Serrão-ra vonatkozik.<sup>37</sup> Magellán valószínűleg vagyonának nagy

35 Vö. Castanheda, 1979. vol. I. 464–473. (liv. II, cap. 114–116) és Barros, 1973. vol. III. 391–423. (década II, liv. IV, cap. 3–4.), ami nem emeli ki Magellán szerepét.

36 Vö. Castanheda, 1979. vol. I. 509–511. (liv. III, cap. 7).

37 Vö. Barros, 1973. vol. III. 374–375. (década II, liv. V, cap. 1) bár kiemeli Magellán szerepét, kritizálja, hogy korábban hűtlen volt a „királyhoz és a hazájához”.

részét elvesztette a hajótörésben, ami arra kényszerítette, hogy még néhány évig Keleten teljesítsen szolgálatot.

Mindeközben Afonso de Albuquerque a Portugálok Indiai Államának kormányzója lett, és olyan katonai műveleteket dolgozott ki és tervezett végrehajtani, amelyek Ázsia különböző régióinak tengerpartjaira irányultak azért, hogy számos stratégiai pont megszerzésével megszilárdítsa a portugál jelenlétet. A születő portugál tengeri birodalom Albuquerque-nek köszönhetően kezdett területekre szert tenni.<sup>38</sup> A kiemelt fontosságú célpontok egyike a Bídzsápuri Szultánátustól függő Goa volt, amit a portugálok 1510-ben, egy egész éven át elhúzódó katonai hadjárat során hódítottak meg.<sup>39</sup> Indiában ettől fogva Goát tekintették központi bázisuknak. Magellán valamikor bizonyosan részt vett Goa meghódításában, de a kortárs krónikákban nem található vele kapcsolatban semmilyen információ. Számos levéltári dokumentum azonban utal rá. Egyrészt 1510 szeptemberében Afonso de Albuquerque elrendeli, hogy kapjon Kannúrbán új páncélt és fegyverzetet, ami azt jelzi, hogy valamilyen katonai tisztséget töltött be.<sup>40</sup> Másrészt a luzitán hajós részt vett ugyanazon év októberében, Kocsinban egy Albuquerque által összehívott tanácskozásban, amelyen „a király összes kapitánya jelen volt”, hogy megvitassák Goa meghódítását. Ez azt jelentheti, hogy Magellán valamelyik hajó parancsnokságáért felelt.<sup>41</sup>

A portugál hajós felszólalt az ellen, hogy „teherhajókat”, vagyis a Portugáliába történő szállításra szánt hajókat használjanak a Goa elleni támadás során. Érvelése meglehetősen érdekes, mutatja különös, a kereskedelmet is szem előtt tartó nézőpontját. Úgy vélte, hogy ha ezeket a hajókat bizonytalan időre katonai hadjáratban alkalmazzák, nem tudják majd teljesíteni a rájuk váró kereskedelmi feladatot, nevezetesen, hogy a következő év elején Kocsinból Európába induljanak. Ezenkívül úgy gondolta, hogy a legénység háborús feladatokra történő mozgósítása akadályozná, hogy hatékonyan eleget tegyenek a hajók áruval való feltöltésében: „Nem maradna idejük arra, hogy használják pénzüket, sem pedig, hogy felkészüljenek az útra.”<sup>42</sup> Ez a vélemény nem tetszett Albuquerque-nek, konfliktusba is keveredhetett Magellánnal, habár számos más, a tanácskozásban részt vevő is kifejezte hasonló aggodalmát.<sup>43</sup> Biztosnak tűnik azonban, hogy a portugál hajósnak hasznára származott volna az Indiából érkező hajók rakományából.<sup>44</sup>

Mindenesetre Magellán 1511-ben elindult Afonso de Albuquerque flottájával Malakkába. A helyi hatóságokkal folytatott sikertelen tárgyalások után, még ugyanabban az évben meg is hódította a maláj várost. Vele tartott barátja, Francisco de Serrão is. Albuquerque viszont folytatta birodalmi célú küldetését, hogy erős portugál támaszpontokat hozzon létre Ázsia stratégiaileg legfontosabb tengerpart-

38 Albuquerque-ről és a Portugálok Indiai Államának kormányzásáról lásd: Pelúcia, 2016.

39 Ezzel a hadjáratral kapcsolatban lásd: Costa-Rodrigues, 2008.

40 Vö. *Cartas de Afonso de Albuquerque*, vol. I. 1884. 287–289.

41 Vö. *Cartas de Afonso de Albuquerque*, vol. II. 1898. 6–7.

42 Uo. 6.

43 Garcia, 2007. 24.

44 1510 októberében Magellán kölcsönt vett igénybe egy bizonyos Pedro Anes Abraldeztől. A kölcsön körüli konfliktusról fennmaradt dokumentumokat lásd: Garcia, 2007. 31–37.

jain, hogy lehetővé tegye a folyamatos portugál jelenlétet a legfőbb keleti kereskedelmi útvonalakon. Malakka pedig megnyitotta kapuit a Maláj-szigetek és a Dél-kínai-tengerrel határos azon régiók előtt, ahonnan a portugálok által keresett legértékesebb keleti áruk származtak. Röviddel Malakka meghódítása és a portugál erőd építésének megkezdése után Albuquerque megbízottakat küldött számos más helyre is a békés és rendszeres kereskedelmi kapcsolatok fenntartásának biztosítása érdekében.<sup>45</sup>

1511 végén három hajó indult Malakkából a Maluku-szigetcsoporthoz, ahonnan olyan értékes fűszerek származtak, mint a szegfűszeg, valamint a szerecsendió. A hajókat António de Abreu irányította.<sup>46</sup> Az utazást már számos alkalommal elemezték, így elegendő csak néhány lényeges adatot feleleveníteni. António de Abreu először a Jávától keletre húzódó szigetek partjainál hajózott, majd meglátogatta az Ambon- és Banda-szigetcsoporthoz, 1512 második felében pedig visszatért Malakkába. Részletes földrajzi ismereteket szerzett, térképészeti és panorámarajzokat hozott magával, amelyeket az utazás során Francisco Rodrigues kapitány készített.<sup>47</sup>

Az egyik hajó kapitánya, Francisco Serrão a Madura-szigethez közel elszenvedett hajótörését követően helyi hajók fedélzetén eljutott a Maluku-szigetekre, ahol letelepedett, és egészen 1521-ben bekövetkezett haláláig ott élt. Feltételezhető, hogy Magellán is részt vett ebben az expedícióban. Egyértelmű tanúvallomás erre vonatkozóan ugyan nem maradt fenn, de az állítás mellett több érv is felhozható. Ezek közé tartozik, hogy 1511–1512-ben Malakkában több tucat dokumentumot kiállítottak, amelyek az új portugál állomáshely alapításának és irányításának viszonyosságairól számolnak be, de nincs semmilyen utalás Magellánra, ami azt jelentheti, hogy ez idő alatt nem tartózkodott a kikötővárosban. Továbbá Fernão Lopes de Castanheda a Maluku-szigetekre vonatkozó krónikájában megemlíti, hogy „Magellán maga is tanúja volt” António de Abreu útjának, „biztosan tudva, hol található az a szigetek”.<sup>48</sup> Ezenkívül a már említett Fernando de Oliveirának a portugál hajós körutazásáról szóló beszámolójából kiderül, hogy Magellán „tapasztalt volt a hajózás és a kozmográfia művészetében, különösen abban, amit egyik rokonától, egy bizonyos Gonçalo de Oliveirától – akinek társaságában utazott arra a földre [Malakkába], ahol igazán megismerte ezeket a területeket – tanult.”<sup>49</sup> Nem feledkezhetünk meg arról sem, hogy a 16. századi portugál krónikák azt állítják, Gonçalo de Oliveira (róla ezen kívül semmi mást nem tudunk) éppen annak a hajónak volt a kapitánya, amelyen Francisco Serrão elindult Malakkából a Fűszer-szigetekre.<sup>50</sup>

Igy nem tűnik lehetetlennek, hogy Magellán is részt vett a Maláj-szigetek legkeletibb szigeteire tett utazáson, az odaúton Francisco Serrão hajójával, Bandá-

45 A malakkai portugál jelenlét első időszakáról lásd: Thomaz, 2000.

46 Az útról: Pires-Rodrigues, 1978. 82–88.; Castro-Hamon-Thomaz, 2007. 45–49.; Garcia, 2007. 38–59.

47 Ezeket az anyagokat lásd: Garcia, 2008.

48 Castanheda, 1979. vol. II. 442. (liv. VII, cap. 42).

49 Valière, 1976. 26–27.

50 Castanheda, 1979. vol. I. 679. (liv. III, cap. 75).

ról visszafelé pedig António de Abreuval.<sup>51</sup> Valójában mindketten együtt indultak 1513 januárjában Malakkából Kocsín irányába, ahonnan Magellán és Abreu nem sokkal később Lisszabonba ment tovább az egyik Indiából induló hajón.<sup>52</sup> Utolsó malukui útja alkalmával Magellánnak lehetősége nyílt arra is, hogy Francisco Rodrigues, Ázsia legtávolabbi régióinak egyik legnagyobb térképészeti szakemberével töltsön el bizonyos időt. Malakkába való visszatérését követően keresztezhetette útját Tomé Piresse is, aki a kereskedelmi lerakat vezetőjeként dolgozott, és akkori-ban írta a *Suma Oriental* című művét, az első nagyobb portugál értekezést a Kelet földrajzáról.<sup>53</sup> Így ért véget Magellán második, Keleten töltött életszakasza, melynek során tengeri és hadászati tapasztalatokkal és mindenekelőtt széles körű föld- és vízrajzi ismeretekkel gazdagodott Ázsia tengereit illetően. Az 1505–1513 közötti évekről azonban semmi lényegeset nem tudunk. Teljesen természetesnek tűnik, hogy Magellán sok kortársához hasonlóan a Portugálok Indiai Államának szolgálataival párhuzamosan kereskedelmi ügyletekkel is foglalkozott.

## Magellán távozása Portugáliából

1513 közepén, alighogy megérkezett Magellán Lisszabonba, Jaime, Bragança hercegének irányítása alatt, igen nagy flottával rögtön útnak indult Azemmour (Azamor) meghódítására.<sup>54</sup> I. Mánuel király a hagyományos portugál politikát folytatta, amelynek célja az volt, hogy biztos telephelyeket hozzanak létre a marokkói partokon. Ebből a szempontból is érdemes megemlíteni Magellán kötődését a Bragança-házhoz, ami egy korábbi kapcsolatra is utalhat Jaimével.<sup>55</sup>

Azamor elfoglalása után Magellán még hónapokig a marokkói területen maradt, amiről dokumentumok is tanúskodnak.<sup>56</sup> Portugáliába visszatérve viszont megvádolták, „hogy szabálytalanságokat követett el szakaszparancsnoki tisztsége betöltése során”, ezért kénytelen volt visszatérni Marokkóba, hogy tisztázza magát. Miután újra hazatért Lisszabonba, kereskedelmi tevékenységet folytatott, legalábbis utalások maradtak fenn bizonyos pénzüsszegekre, amelyeket az Indiából érkező árukért kapott.<sup>57</sup> Valószínű feltételezés, hogy Magellán üzleti kapcsolatban állt Cristóbal de Haróval, a jómódú spanyol kereskedővel, aki ebben az időben még Lisszabonban élt, ahol jelentős szerepet vállalt a tengeren túli, különösen egy-néhány kelet-ázsiai áru adásvételében. 1517-ben I. Mánuel királlyal kialakult érdekellentét miatt Cristóbal de Haro Spanyolországba költözött, ahol élen járt a spanyol

51 Az ezzel kapcsolatos vitáról lásd: Garcia, 2007. 23–27.; Castro–Hamon–Thomaz, 2007. vol. I. 317–319.

52 Castanheda, 1979. vol. I. 742. (liv. III, cap. 102); Barros, 1973. vol. V. 583–605. (década III, liv. V, cap. 6).

53 Tomé Piresről lásd: Loureiro, 2002. 107–123.

54 Az expedícióról: Costa–Rodrigues, 2007. A bragançai herceg szerepéről: Lavajo, 1993. 9–19.

55 Valójában Spanyolországba érkezése után Magellán tartott fenn kapcsolatot a Sevilleban élő Bragançákkal. Gil, 2009. 243–348.

56 Garcia, 2007. 27–29.

57 Viterbo, 1988. pt. II. 227.

tengeri expedíciók finanszírozásában és megszervezésében, majd nem sokkal később ő lesz a Magellán-expedíció egyik mozgatórugója.<sup>58</sup>

Kapóra jött, hogy Magellán is összeütközésbe került a portugál uralkodóval. Miként az a harcban helyállt, hosszú időn keresztül tengeren túli szolgálatot teljesített alattvalók körében szokásban volt, Portugáliába visszatérve Magellán is I. Mánuel királyhoz fordult, valószínűleg 1516-ban, hogy járandóságának felemelését szorgalmazza, ami mint a portugál királyi család nemesét illette meg. Tisztázatlan okokból – amelyek, úgy tűnik, a marokkói szolgálatával álltak összefüggésben – kérése határozott visszautasításra talált.<sup>59</sup> Sebastião Alvares, aki Andalúziában volt portugál megbízott, kicsit később azt írta, hogy Magellán havi jövedelmét száz reállal szeretne volna növeltetni, vagyis körülbelül nyolcszázalékos emelést kért, ami csekély összegnek számított.<sup>60</sup> A királyi visszautasítás rosszul érintette a hajóst, s habozás nélkül hazája elhagyása mellett döntött. Gaspar Correia, a III. János királyról szóló krónika egy összefoglalójában írt Magellán és a király közti viszály feltételezhető okáról. Eszerint Magellán szembesülve azzal, hogy I. Mánuel király nem akarja megemelni az évjáradékát, arra kérte az uralkodót, adjon neki „engedélyt, hogy ott folytassa életét, ahol szeretné, mire a király szárazon úgy válaszolt, hogy azt senkinek sem engedné büntetlenül”. Ekkor a portugál nemes bosszúsan „felpattant és távozott az udvarból, miközben a királlyal kötött hűségrszződését darabokra tépte”.<sup>61</sup>

Nem sokkal később, mint tudjuk, Magellán örökre elhagyta Portugáliát. Sevillebe ment, hogy I. Károly szolgálatába álljon, aki – miként Gaspar Correia munkájában olvasható – „a világ legnagyobb fejedelmévé vált”, mivel „járta volt a fűszerekben és a tengereken”.<sup>62</sup> Amikor Magellán 1517 októberében Spanyolországba érkezett, alig múlt harmincesztendő, s már nagy tengeri tapasztalattal és katonai gyakorlattal rendelkezett. Számos távoli út állt már mögötte, átkelt az Atlanti-óceánon és a keleti tengereken, s bejárta azokat, továbbá Észak-Afrika partjainál is több ízben vett részt katonai akciókban. Fontos ismeretekre tett szert az óceánon való hajózásról és azokról a tengeren túli területekről, amelyeket a portugálok igyekeztek meghódítani. Alkalma nyílt kapitányokkal, térképészekkel és geográfusokkal együtt élni, ami hatással volt innovatív gondolkodására. Mindeközben a tapasztalt portugál hajósnak a poggyászában ott lapult néhány „szárazföldi és tengeri térkép”, amelyek a luzitán térképészet legfrissebb felfedezésein alapultak.<sup>63</sup> Kétségkívül kellőképpen felkészült tehát arra, hogy a Kelet nyugati útvonalon történő megközelítését célzó új vállalkozás élére álljon.

Még egy feltételezést érdemes kiemelni. Egyáltalán nem lehetetlen, hogy Cristóbal de Haro volt – aki véletlenül ugyanabban a cipőben járt, amikor elhagyta

58 Haróról, aki alaposabb tanulmányozást érdemelne: Bénat-Tachot, 2011. 135–160.; Gil, 2009. 252–254.

59 Barros, 1973. vol. V. 622–631. (década III, liv. V, cap. 8) részletesen taglalja ezt a kérdést.

60 Levél I. Mánuel királynak, 1519. július 18.: *Alguns documentos do Archivo Nacional*, 1892. 432. A lakásról, amit Magellán kapott, lásd: Garcia, 2007. 28–30.

61 Correia, 1992. 200.

62 Uo.

63 Barros, 1973. vol. V. 629. (década III, liv. V, cap. 8). Magellán útjának kartográfiai vonatkozásairól lásd: Sánchez Martínez, 2009; Sandman, 2007. 1111–1116.



Portugáliát, mivel ő is elégedetlen volt I. Mánuel válaszával, amit a kérelmére adott – mindenekelőtt a felelős Magellán Spanyolországba költözéséért.<sup>64</sup> A burgosi kereskedő és pénzember, aki Portugáliát elhagyva többé nem tudott az ázsiai ügyekben részt venni, az elsők között vált érdekeltté abban, hogy új hazájában alternatívát találjanak a Fűszer-szigetek elérésére. Ő ismerte fel, hogy Magellán a legmegfelelőbb ember a két évtizede dédelgetett spanyol vállalkozás megvalósítására, vagyis arra, hogy a Kelet felé nyugati irányból nyissanak utat. Ha ezt a feltételezést elfogadjuk, egyben igazoljuk Juan Gil megállapítását is, aki már évekkel ezelőtt úgy látta, hogy „Magellán útja a burgosi pénzügyi körök sikere” volt.<sup>65</sup>

*Fordította: Varga Boglárka Katalin*

## Forrás- és irodalomjegyzék

### 1. Kiadatlan források

Biblioteca Nacional de Portugal (BNP), Códice 216. Barros, João de: *Libro das antiguidades e cousas notaveis de antre Douro e Minho, e de outras m[ui]tas de España e Portugal*. Composto no an[n]o de 1549 [1601–1700]. <https://purl.pt/26460>.

### 2. Kiadott források és szakirodalom

*Alguns documentos do Archivo Nacional*

1892 *Alguns documentos do Archivo Nacional da Torre do Tombo acerca das navegações e conquistas portuguesas*. Ed. Ramos-Coelho, José. Lisboa, 1892.

*As gavetas da Torre do Tombo*

1974 *As gavetas da Torre do Tombo*. Vol. 10. *Gavetas 19–20, maços 1–7*. Ed.: Rêgo, António da Silva. Lisboa, 1974.

Baião

1905 Baião, António: Fernão de Magalhães: dados inéditos para a sua biografia. In: *Arquivo Histórico Português*, 3. (1905) 304–312.

1917 Baião, António: *Documentos inéditos sobre João de Barros, sobre o escritor seu homónimo contemporâneo, sobre a família do historiador e sobre os continuadores das suas „Decadas”*. Coimbra, 1917.

Barros, A.

2009 Barros, Amândio Morais: *A Naturalidade de Fernão de Magalhães*. Porto, 2009.

Barros, J.

1919 Barros, João de: *Geographia d’entre Douro e Minho e Trás-os-Montes*. Ed.: Grave, João. Porto, 1919.

1973 *Da Asia de João de Barros e Diogo de Couto. Decada 1–12*. I–VIII. Ed.: Pagliarini, Nicolau. [Reprint, Lisboa, 1777–1788.] Lisboa, 1973.

64 Gil, 1989. vol. II. 13–20.; Brotton, 1997. 119–126.

65 Gil, 1989. vol. II. 14.



## Bénat-Tachot

2011 Bénat-Tachot, Louise: Cristóbal de Haro, un marchand judéo-convers entre trois mondes au XVI<sup>e</sup> siècle ou le défi d'une 'globalisation' avant l'heure. In: *Les Sépharades. Histoire et culture du Moyen Âge à nos jours*. Éd.: Benbassa, Esther. Paris, 2011. 135-160.

## Brotton

1997 Brotton, Jerry: *Trading Territories: Mapping the Early Modern World*. London, 1997.

*Cartas de Afonso de Albuquerque*

1884-1935 *Cartas de Afonso de Albuquerque seguidas de documentos que as elucidam*. Ed.: Pato, R. A. Bulhão - Lopes de Mendonça, Henrique. I-VII. Lisboa, 1884-1935.

## Castanheda

1979 Castanheda, Fernão Lopes de: *História do descobrimento e conquista da Índia pelos portugueses*. I-II. Ed.: Almeida, Manuel Lopes de. Porto, 1979.

## Castro-Hamon-Thomaz

2007 *Le voyage de Magellan. La relation d'Antonio Pigafetta et autres témoignages*. I-II. Éd.: Castro, Xavier - Hamon, Jocelyne - Thomaz, Luís Filipe. Paris, 2007.

## Correia

1975 Correia, Gaspar: *Lendas da Índia*. I-IV. Introdução e revisão de Manuel Lopes de Almeida. Porto, 1975.

1992 Correia, Gaspar: *Crônicas de D. Manuel e de D. João III (até 1533)*. Ed.: Costa, José Pereira da. Lisboa, 1992.

## Costa-Rodrigues

2007 Costa, João Paulo Oliveira e - Rodrigues, Vítor Luís Gaspar: *A Batalha dos Alcaldes, 1514. No apogeu da presença portuguesa em Marrocos*. Lisboa, 2007.

2008 Costa, João Paulo Oliveira e - Rodrigues, Vítor Luís Gaspar: *Conquista de Goa, 1510-1512*. Lisboa, 2008.

## Dantas

2012 Dantas, Irene da Silva: *Entre memórias. A questão da naturalidade de Fernão de Magalhães*. Braga, 2012.

*Documentos sobre os portugueses*

1962 *Documentos sobre os portugueses em Moçambique e na África Central*. Vol. 1. 1497-1506. Ed.: Rêgo, António da Silva. Lisboa, 1962.

## Figueroa

2000 Figueroa, Martín Fernández de: *Conquista de las Indias de Persia e Arabia que hizo la armada del rey don Manuel de Portugal e de las anchas tierras, diversas gentes, extrañas riquezas y grandes batallas que allá hubo*. Ed.: Gil, Luis. Valladolid, 2000.

## Garcia

2007 Garcia, José Manuel: *A viagem de Fernão de Magalhães e os portugueses*. Lisboa, 2007.

2008 Garcia, José Manuel: *O livro de Francisco Rodrigues. O primeiro atlas do mundo moderno*. Porto, 2008.

## Gil

1989 Gil, Juan: *Mitos y utopías del descubrimiento*. Vol. 1. *Colón y su tiempo*. Vol. 2. *El Pacífico*. Vol. 3. *El Dorado*. Madrid, 1989.

2009 Gil, Juan: *El exilio portugués en Sevilla. De los Braganza a Magallanes*. Sevilla, 2009.

## Gonçalves

2013 Gonçalves, Maria Paula Anastácio: *A senhora duquesa e o pajem. Um caso de adultério na aristocracia quinhentista*. Lisboa, 2013.

## Guinote-Frutoso-Lopes

2002 Guinote, Paulo – Frutoso, Eduardo – Lopes, António: *As armadas da Índia*. Lisboa, 2002.

## Joyner

1992 Joyner, Tim: *Magellan*. Camden, Me., 1992.

## Lagoa

1938 Lagoa [João António de Mascarenhas Judice], Visconde de: *Fernão de Magalhães. A sua vida e a sua viagem*. Lisboa, 1938.

## Lavajo

1993 Lavajo, Joaquim Chorão: D. Jaime de Bragança e a epopeia de Azamor. In: *Callipole*, 1. (1993) 9–19.

## Leonardo de Argensola

1609 Leonardo de Argensola, Bartolomé: *Conquista de las islas de Maluco*. Madrid, 1609.  
2010 Leonardo de Argensola, Bartolomé: *Conquista de las islas de Maluco*. Ed.: Cano, Glória. Madrid, 2010.

## López de Gómara

1965 López de Gómara, Francisco: *Historia general de las Indias*. I–II. Barcelona, 1965.

## Loureiro

2002 Loureiro, Rui Manuel: O Sudeste Asiático na Suma Oriental de Tomé Pires. In: *Revista de Cultura / Review of Culture*, 4. (2002) 107–123.

## Mayr

1997 Mayr, Hans: Viagem e cousas de dom Francisco visórey da Índia. In: *Códice Valentim Fernandes*. Ed.: Costa, José Pereira da. Lisboa, 1997. 344–361.

## Monteiro

1989 Monteiro, Armando Saturnino: *Batalhas e combates da Marinha Portuguesa*. Vol. 1. 1139–1521. Lisboa, 1989.

## Pelúcia

2016 Pelúcia, Alexandra: *Afonso de Albuquerque. Corte, cruzada e império*. Lisboa, 2016.

## Pires-Rodrigues

1978 *A Suma Oriental de Tomé Pires e o livro de Francisco Rodrigues*. Leitura e notas de Cortesão, Armando. Coimbra, 1978. (Acta Universitatis Conimbricensis.)

## Pissarra

2002 Pissarra, José Virgílio Amaro: *Chaul e Diu, 1508 e 1509. O domínio do Índico*. Lisboa, 2002.

## Rosa

1998 Rosa, Maria de Lurdes: D. Jaime, duque de Bragança. Entre a cortina e a vidraça. In: *O tempo de Vasco da Gama*. Ed.: Ramada Curto, Diogo. Lisboa, 1998. 319–332.

## Sánchez Martínez

2009 Sánchez Martínez, Antonio: De la 'cartografía oficial' a la 'cartografía jurídica'. La querrela de las Molucas reconsiderada, 1479–1529. In: *Nuevo Mundo / Mundos Nuevos*, 2009. On-line folyóirat: <http://journals.openedition.org/nuevomundo/56899>; DOI: <https://doi.org/10.4000/nuevomundo.56899>.

Sandman

2007 Sandman, Alison: Spanish Nautical Cartography in the Renaissance. In: *History of Cartography*. Vol. 3. *Cartography in the European Renaissance*. Ed.: Woodward, David. Chicago, 2007. 1095–1142.

Silva

1996 Silva, Joaquim Candeias: *O fundador do „Estado Português da Índia” D. Francisco de Almeida, 1457(?)–1510*. Lisboa, 1996.

Sousa

2002 Sousa, Ivo Carneiro de: *A rainha D. Leonor (1485–1525). Poder, misericórdia, religiosidade e espiritualidade no Portugal do Renascimento*. Lisboa, 2002.

Thomaz

2000 Thomaz, Luís Filipe: *Early Portuguese Malacca*. Macau, 2000.

Valière

1976 Valière, Pierre: *Le voyage de Magellan raconté par un homme qui fut en sa compagnie*. Paris, 1976. (Fontes documentais portuguesas, 10.)

Varthema

2004 Varthema, Ludovico de: *Voyage de Ludovico di Varthema en Arabie et aux Indes orientales (1503–1508)*. Trad. de Paul Teyssier; notes de Luís Filipe Thomaz et al. Paris, 2004.

Villas-Boas

1998 Villas-Boas, Manuel: *Os Magalhães. Sete séculos de aventura*. Lisboa, 1998.

Viterbo

1988 Viterbo, F. M. de Sousa: *Trabalhos náuticos dos portugueses nos séculos XVI e XVII*. Ed.: Garcia, José Manuel. Lisboa, 1988.

## RUI MANUEL LOUREIRO

### MAGELLAN IN PORTUGAL

The Spanish years of the life of Magellan are extremely well documented, as they are associated with the first circumnavigation of the terrestrial globe, one of the most remarkable events of the sixteenth century. The same is not true of the period prior to 1517, spent in Portugal and its overseas territories. This study points to the obscure side of the great navigator's career, trying to draw a synthetic, informed and updated picture of Magellan's biography before his arrival in Spain. The paper presents the various voyages of Magellan, his relations with the Portuguese ruler and Spanish merchants. In 1516 King Manuel I of Portugal turned down Magellan's request for a higher salary. Consequently, the Portuguese sailor left Portugal for all and went to Seville.

Ára: 600 Ft  
Előfizetőknek: 500 Ft



TERJESZTI A MAGYAR POSTA

Előfizethető személyesen a postahelyeken és a kézbesítőknél, vagy a Központi Hírlap Iroda zöldszámán: 06-80/444-444, e-mailen: [hirlapelofizetes@posta.hu](mailto:hirlapelofizetes@posta.hu), faxon: 1-303-3440, vagy levélben a Magyar Posta Zrt. Központi Hírlap Iroda, Budapest 1008 címen.

Számonként megvásárolható a Bölcsészettudományi Kutatóközpont Történettudományi Intézetében (1097 Budapest, Tóth Kálmán utca 4., telefon: 224-6700/4624, 4626 mellék), illetve a Penna Bölcsész Könyvesboltban (1053 Budapest, Magyar utca 40., telefon: 06 30/203-1769).

A Világtörténet 2021-es évfolyamának megjelentetését a Magyar Tudományos Akadémia, a Nemzeti Kulturális Alap és az ELKH Titkársága támogatja



**nka**  
Nemzeti Kulturális Alap

**ELKH** | Eötvös Loránd  
Kutatói Hálózat